מין, אהבה וחירות בעידן MeToo

גל כץ ואילת מעוז

תנועת MeToo מבטאת את רוח התקופה. עד כמה תופעה זו משקפת את ההיגיון הכלכלי-הפוליטי הרווח, ועד כמה היא חושפת את סתירותיו? מה משמעות היותה תנועה משחררת שכוחה נעוץ דווקא בהצבת גבולות ובהיאחזות בחוק? התכתבות פולמוסית בין גל כץ לאילת מעוז

דצמבר 2018

<u>גל כץ:</u>

לאחרונה מצאתי את עצמי מתעניין ברובוטי סקס, sexbots, שכל תכליתם היא להעניק לבני אדם חוויה מינית המתקרבת ככל האפשר לזו שניתן לקבל כביכול מבני אדם "אמיתיים". הפנטזיה הרובוטית כיכבה לאחרונה בסרט דוקומנטרי מצליח בנטפליקס ובכתבה מקיפה ב**ניו יורק מגזין**, ואלה רק שתי דוגמאות. בתופעות פרינג'יות-לכאורה, במיוחד אם העיסוק בהן הופך אובססיבי, יש לעיתים צופן להבנת המיינסטרים, בבחינת מופע של אמת על רוח הזמן. אם כן, מה יכול הצופן הרובוטי ללמד אותנו?

לדעתי, הפנטזיה הרובוטית היא גרסת קיצון של פנטזיה נפוצה הרבה יותר. הרי כבר שנים, וביתר שאת בעידן ה-MeToo, מספרים לנו שהאתגר המיני היסודי הוא ששותפינו האינטימיים יבינו מה אנחנו רוצים וישתפו פעולה. אלה מאיתנו שמשתמשים באפליקציות למפגשים מיניים, בעיקר גריינדר, מכירים את זה היטב. לעיתים כבר הפרופיל עצמו מצהיר על התשוקות של בעליו ("אקטיבי/פאסיבי", "שולט/נשלט") ובמקרים אחרים זה יתבטא במהלכה של השיחה ("מה מחפש? מה אוהב?"). כמו בסופרמרקט או בקניון, כך גם בשוק המיני העכשווי: בא לי משהו ספציפי, ואני אשיג את זה ממי שמוכן לתת.

ייתכן שהבזאר הטורקי הזה נשמע זר ומוזר לקוראינו הסטרייטים. אבל אני חושב שהשוק המיני ההומואי מספק מופע של אמת שהמיינסטרים עדיין מצוי לגביו בהכחשה: הסובייקט המיני כהומו-אקונומיקוס, סוכן כלכלי. האתגר של ההומו-אקונומיקוס הוא להבין מה הוא או היא רוצה

ולתקשר את זה באופן השקוף והבהיר ביותר למי שמוכן לספק את הסחורה. אם זה האידיאל, אז די ברור מדוע הסקסבוט מצית את הדמיון. הנה מובטח לנו אוטומטון משוכלל שיבין תמיד מה אנחנו רוצים וייתן לנו בדיוק את זה.

למרות שאני מבין את הפנטזיה הזאת, נוכל כנראה להסכים שמדובר בסיוט. עולם שבו אוננות מחליפה לחלוטין את המפגש המיני עם סובייקט אחר הוא לא עולם שהייתי רוצה לחיות בו. הגל והוגים אחרים במאה ה-19 היו הראשונים לנסח את המצוקה המודרנית הטיפוסית הזאת: התחושה שכולנו מעין רובוטים המתוכנתים לממש את האינטרסים שלנו תוך מניפולציה של אחרים. בכתביו המוקדמים הגל מזהיר מהפיכתנו ל"מכונות רוחניות" ומנבא שההיגיון הכלכלי הזה יתרחב, כפי שניכר בעשורים האחרונים, גם לתחום המיני או האינטימי.

הגל חשב שלהיגיון הכלכלי יש חשיבות ויש מקום: מקומו, שלא במפתיע, הוא בשוק הכלכלי. עם זאת, הוא גם הבין היטב שמקומו של ההיגיון הזה הוא אך ורק בזירה הכלכלית.

מדוע, אפוא, התחום האינטימי - שלשמו התכנסנו - מחייב היגיון יחסים אחר? כלכלת השוק מניחה שהסובייקט האנושי מגובש ואחוד הרבה יותר מכפי שהוא במציאות. כסובייקטים כלכליים מצופה מאיתנו לאחוז ברצונות ברורים, כאלה שמתבטאים לפעמים ביחסי הסכמה (consent) חוזיים, כמו קנייה ומכירה של סחורות ושירותים. אנו זוכים לתגמול, חומרי וסימבולי, על הישגים מקצועיים ויצירתיים. אלא שלאדם הממוצע אין תמיד רצונות מובהקים (שיכולים להוליד יחסי הסכמה) או הישגים שהוא תמיד מזוהה איתם. לעיתים קרובות הוא חווה עצמו כפקעת של תשוקות מנוגדות, ניכור עצמי ואף שנאה עצמית. אני לא תמיד יודע מה אני רוצה, אלא בעיקר משתוקק לכך שמישהו יעזור לי למצוא את התשוקה שלי. לפעמים היעדים שלי בפברואר (אם יש כאלה) שונים מאלה שניסחתי בינואר, וביטויי ההערכה על מאמר כזה או אחר שכתבתי רק מגבירים את תחושת הניכור מיציר ידיי.

כשאנחנו הולכים לעבודה אנחנו מצופים להתנהג כאילו התופעות האנושיות-מאוד הללו הן מאיתנו והלאה. עלינו למלא את התפקיד המצופה מאיתנו לפי ההיגיון הכלכלי של אינדיבידואל נחוש וברור לעצמו. כשאנחנו חוזרים הביתה בלילה, לעומת זאת, אנחנו צריכים שמישהו יאהב אותנו.

כשאני אוהב מישהו, אני מרשה לעצמי - או אולי זו אפילו חובתי - להגיד לו לפעמים: "נו, זה לא **באמת** מה שאתה רוצה". יכול להיות שאתה שוכח משהו, או מכחיש משהו, או בוחר להישאר באזור הנוחות. במסגרת ההיגיון הכלכלי, זו גישה חסרת כבוד; במסגרת ההיגיון האינטימי, זו (יכולה להיות) גישה מלאת אהבה. כשאני אוהב מישהו, אפילו מוכשר במיוחד, אני לא מחרה-מחזיק אחרי הערכת ההמון, או שמא הערצת ההמון. אני מצביע גם על חסרונות שלו, על פעמים שבהן הוא פוגע בי, על הצדדים השליליים של ההצלחה. ואם העמדה שלי מתקבלת זה רק מפני שהוא יודע שאני אוהב אותו גם כך. אני, בניגוד לאחרים, תמיד אהיה שם.

החשש שלי הוא שהתרחבות ההיגיון הכלכלי לתחום האינטימי מקשה על הזולת להופיע באופן שאני מנסה לתאר: זולת שאינו רק מקבל את רצונותינו כפי שהם, אלא מלמד אותנו דברים חדשים על עצמנו. זה עשוי להרגיש בתחילה כמו הפרה של הגבולות שלנו, אבל במקרים מסוימים זה עוזר לנו להתפתח

ולמצוא את העצמי הבא שלנו, להפוך לאנשים חדשים מבלי לאבד את מי שהיינו.

אז איך כל זה נוגע לסקס? לנוכח האלימות והפרת הגבולות המאפיינות את המגרש המיני, המענה הנפוץ בשנים האחרונות הוא התעקשות על מושגים כמו עצמאות, כבוד והסכמה. תרופת הפלא היא לדעת מה אנחנו רוצים, לתקשר זאת לאחרים, ולקבל את זה מהזולת במסגרת יחסי הסכמה. ההיגיון הזה מתבטא בין היתר גם בתנועת MeToo.

הטענה שלי היא שכאשר מדובר בזירה האינטימית, הרבה אנשים כמהים דווקא לשיבוש של המושגים הללו, ויתרה מזו - שיבוש המושגים הזה הוא מהותי לזירה הזאת ולכן גם בלתי נמנע. זו אחת הסיבות שבעטיין המציאות האלימה ומפרת-הגבולות לא צפויה להיעלם בטווח הנראה לעין.

ביחסים מזדמנים או חולפים - ללילה, או אפילו לכמה חודשים - הפרת גבולות נחווית לעיתים קרובות כטראומה (שעוצמתה משתנה מאדם לאדם). ומול השוקת השבורה הזאת אי אפשר שלא לחוש אמפתיה לאוהבי רובוטים. אין ספק שהפנטזיה הרובוטית מציעה מפלט נוח מאזור הקרבות.

במקרה האישי שלי, כמי שמסויג מרובוטים, אני מעדיף לחוות פה ושם טראומות זוטא, אם יהיה בכך כדי לזמן, גם אם לעיתים נדירות יחסית, חוויות שילמדו אותי דברים חדשים על עצמי ועל התשוקה שלי. אבל ייתכן מאוד שהמוכנות שלי לספוג טראומות זוטא קשורה בעובדה שאני גבר, שבניגוד לנשים אינו חשוף לאלימות יומיומית מצד גברים אחרים. זאת נקודה שנצטרך ללבן. מזל שההתכתבות בינינו רק בתחילתה!

<u>אילת מעוז:</u>

אני נוטה להסכים איתך שחשוב לחזור ולדבר על אהבה. במיוחד בזמננו, שבו אהבה הפכה למשימה שדורשת דבקות עיקשת ואמונה בעצם האפשרות של בני אדם להיות ביחד. לבנות עולם משותף. אבל גם את האהבה אנחנו צריכים לחשוב מחדש לזמננו, לרגע ההיסטורי הזה. אם כן, אני רוצה להתחיל מהשאלה: מה מצדיק לדעתך את הקפיצה שלך ממושג האהבה לדיון על סוגיות של כוח, סקס, מרות, ניצול, אלימות והיררכיה, הכרוכות כולן בניתוח הפוליטיקה המינית והמגדרית של תופעת MeToo?

משתמע מהטענה שלך, כפי שאני מבינה אותה, שתנועת MeToo משמשת שלא בטובתה שופר לאידיאולוגיה ניאו-ליברלית הרואה בכולנו אינדיבידואלים בדידים ורציונליים, נפרדים ואוטונומיים, המצווים להתקשר זה עם זה באמצעות ביטויים משפטיים של הסכמה. בכך, MeToo משחזרת ומשעתקת מבנה חברתי המנוגד לרוח האנושית, זו שהתפתחותה תובעת קשר משבש ומאתגר עם האחר, והשלמה עם הסיכון המתמיד לחוות מה שאתה קורא לו "טראומה זוטא". בעקבות הגל, אתה גם מציע לנו להבחין בין חיי החברה האזרחית לבין הזירה האינטימית. אנסה להתייחס לשתי הטענות בקצרה.

אין ספק ש-MeToo היא סמן של העידן שבו אנו חיים. תופעה שמבטאת את רוח התקופה. הקפיטליזם המודרני אפשר את שחרור האדם מכבלים של מסורת, יחסי שארות וקהילה, מפני שכצורה של ארגון חברתי הוא מפרק את קשרי התלות ההדדית בין אנשים בשר ודם החיים זה לצד זה במרחב משותף ומחליף אותם בקשר מופשט עם "האנושות כולה". באופן קונקרטי יותר, קשרי התלות הקהילתיים מוחלפים בקשרים חוזיים. בעוד שרוב הקהילות המסורתיות תובעות מחבריהן לכל הפחות לשמור בקפדנות על גבולות הזהות והשייכות הקולקטיבית, באמצעות כללים נוקשים הקובעים עם מי ובאילו תנאים מחליפים נוזלי גוף - ההון מכפיף אותנו למשטר חוזי של עבודה, שבו אנחנו פועלים כפרטים עצמאיים ובלתי תלויים.

אי אפשר להכחיש שיש לכך היבטים משחררים. חירות מינית, באופן מיוחד, קשורה בהופעתו של האינדיבידואל על בימת ההיסטוריה - אינדיבידואל שיש לו זכות מוחלטת על גופו. זוהי חירות שהושגה במאבק; צריך לזכור שאת החופש "להזדיין עם מי שבא לנו" אנחנו יורשים בדין מאבותינו ומאימהותינו, הפמיניסטיות, הלסביות, ההומואים, הטרנסים, הבוגדים והבוגדות בגזע ובעם. לא נראה לי שאנחנו שואפים, או שיש לנו זכות, לוותר על החירות הזאת או להמעיט בחשיבותה.

עם זאת, חשוב להכיר במגבלותיה של החירות המינית של האינדיבידואל, ובכך שיש בה מכשלה מובנית. החירות הליברלית נטועה בתפיסה של הֶעדר תלות באחרים, בתפיסה הגורסת שהקהילה "לא תחליט עלינו", שאנחנו עצמאיים במימוש עצמנו בעולם. לא במקרה המודרנה מאופיינת בחשדנות כלפי כוח. בעולם שבו אינדיבידואלים משתחררים מעמדות ומתפקידים ממוסדים ומתחילים לטפס בסולם החברתי או לרדת בו, בני אדם מתחילים לתפוס כל אינטראקציה כסיטואציה של כוח ושליטה. ומכיוון ששום כוח או הסדר חברתי אינו טבעי, כל הפעלה של כוח חשופה לביקורת ודורשת הצדקה.

MeToo מבטאת אפוא קובלנה מודרנית מוכרת הדורשת דין וחשבון מבעלי השררה, ומחדשת רק בכך שהיא מביאה את הקובלנה הזו לזירה האינטימית ביותר. מתוך החורבות שמותיר אחריו הניאו-ליברליזם - המאמץ הממוסד, האלים והעיקש לפרק את הקשרים והמוסדות והנורמות שיוצקים תוכן למושג "חברה" - תנועת MeToo מבקשת הסדרה חדשה בתחום המיני. מכאן, כנראה, עולה טענתך שתנועת MeToo מגלמת תפיסה "חוזית" של קשרים בין בני אדם, שמשקפת ביתר שאת את ההיגיון הניאו-ליברלי העכשווי.

אבל נדמה לי שהטענה המובלעת בדבריך, שלפיה התנועה הפמיניסטית מאמצת ללא ביקורת את האידיאולוגיה השלטת של התקופה, אינה מתייחסת בכובד ראש לדרכים שבהן אותה התנועה חושפת את הסתירות והכשלים במציאות, גם אם אינה מצליחה בינתיים לחרוג מהקיים. למעשה, נראה לי שהבריחה המהירה מהחרדות ומהבלבול שמעלה תנועת MeToo מונעת מאיתנו לראות את הפוטנציאל הרדיקלי במעשה הפמיניסטי הזה.

אתחיל בטענתך שלפיה רק בעולם המוגן של היחסים האינטימיים - ובניגוד לספֵרה הציבורית - אנחנו יכולים להופיע כפי שאנחנו "באמת", כסובייקט פרגמנטרי ומפורק. מאז שנות השבעים, ויש שיאמרו - עוד קודם לכך, הציגה התנועה הפמיניסטית שורה ארוכה של ביקורות מנומקות על רעיון ההפרדה בין

ספֵּרות, ובראש ובראשונה בין הספֵּרה הפרטית לזו הציבורית - כלומר ביקורת בדיוק על הרעיון שאתה מציג, שלפיו אנחנו יכולים להיות "באמת עצמנו" בבית, כשאנחנו מסירים את המסכה שדורש המפגש עם זרים ברחוב או בשוק התעסוקה. מאבקים נגד אלימות במשפחה, נגד אונס בחיי הנישואין, ובעד תגמול לשירות במשק בית, הם רק אחדים מהמאבקים הפמיניסטיים הבולטים המעידים על בטלותה של ההבחנה בין פרטי לציבורי.

גם בזאת, MeToo אינה שונה. זו תנועה שמעמתת אותנו עם הסתירה המגולמת בתביעה החברתית "להיות נשים בביתנו ואדם בצאתנו"; בנות אדם ברחוב ונשים במיטה. סתירה זו אינה נוכחת בחיינו רק כציווי אמורפי אלא מעצבת את מבנה התודעה והתשוקה של נשים וגברים כאחד. התנועה שואבת מרפרטואר היסטורי של כלים פוליטיים אפקטיביים מאוד: מתן שם לתופעה בלתי נראית (כמו הטרדה מינית או אפליה), היפוך יחסי כוח (מי שגרם לנו להתבייש יהפוך בעצמו למושא הבושה), והפיכה של אות קלון וחיסרון למקור של הזדהות וכוח (מצעד השרמוטות כצורה של מצעד גאווה).

בכל הצורות האלה יש סיכון והבטחה: הסיכון לשחזר את צורות הדיכוי הקיימות במהופך ("דיקטטורה של נשים!"), והבטחה לייצר פרויקט פוזיטיבי. אני מבינה פרויקט פוזיטיבי כפרויקט שלא מבקש להפוך את יחסי הכוח על ראשם וגם לא לבטל אותם (כאילו שזה מן האפשר), אלא לשנות את האופן שבו אנחנו מתייחסים לכוח.

וכאן מגיע החיבור שלי לאהבה. בניגוד לכל מיני תפיסות רומנטיות, אני לא רואה באהבה צורת קיום מחוץ ליחסי כוח, או תופעה שמציעה היגיון שמתנגד או מנוגד להיגיון של כוח. אהבה, בעיניי, היא קשר בין שניים (לפחות) שנותרים תמיד אחרים זה לזה. אהבה, ואני עוקבת פה אחרי מה שכתב אלן באדיו, היא האפשרות לחוות את העולם מנקודת מבט של שניים, או אם לדייק, של יותר מאחד. אהבה היא האפשרות לבנות מתוך הבדל - מתוך שוני בלתי ניתן לרדוקציה - מעין עולם משותף.

כך שבניגוד לתפיסה שאתה מציע, הגורסת שאהבה היא "המרחב הבטוח", הפרטי, שבו הסובייקט יכול להישבר ולהתרסק כדי לכונן את עצמו מחדש באמצעות גילוי אותנטי של תשוקותיו, אני רואה באהבה משהו קצת יותר פרוזאי, אולי פחות נחרץ. אהבה היא המוכנות לקבל על עצמנו את עול החיים המשותפים, ואת הצורך המתמיד, האינסופי, לנהל דיאלוג זה עם זה על טיבו של העולם שאנחנו בונים יחד. עולם שאליו אנחנו מגיעים כבר מתוך העולם, עם ניסיון וידע מסוים, עם דפוסים שהשתרשו זה מכבר בגוף שלנו ובשפה.

אני לא מזדהה עם כל מה שנעשה תחת התגית של MeToo או של התנועה הפמיניסטית, אבל אני אוהבת את התנועה הזאת. משמעותה של האהבה שלי היא שאני נדיבה כלפיה, בהכירי את מגוון הדרכים שבהן היא מגלמת את עצמה, משתנה, נמצאת ביחסים עם סביבתה. לפעמים היא מטריפה אותי, משגעת אותי, מטמטמת. לפעמים היא מביכה אותי, לפעמים מקטינה אותי, מוחקת את הצרכים שלי, מרוכזת מדי בעצמה. לפעמים אני מרגישה שאני צריכה לנקות אחריה. ועם כל זה, אני לא יכולה לחיות בלעדיה, ואני נאמנה לה. אני תוהה, אחרי שקראתי את הטקסט שלך כמה פעמים, גל: למי ולמה אתה נאמן? מה הפרויקט האישי, האתי והפוליטי שמניע את הדיבור ואת הכתיבה שלך?

<u>גל:</u>

אינני בטוח מה "הפרויקט" שלי וגם לא הייתי רוצה שהשיחה בינינו תיהפך לעימות בעד או נגד MeToo. אני תומך בכל ליבי (ואף לוקח חלק פעיל) בביקורת הכוח ובתנועה ההיסטורית של נשים ומיעוטים אחרים למתן שם לתופעות שקופות של אלימות וכוח. אבל כמו שאין אהבה מחוץ ליחסי כוח, קל וחומר אין תנועה פוליטית וחברתית מחוץ לכוח, וכל כוח מאיים למחוק משהו, להשכיח תענוגות וכמיהות ואפשרויות חיים שפעם נשבענו בשמן. כל שם חדש מאיים להעלים שמות אחרים, כל ביקורת עלולה להפוך למשטר, לפחות במעגלים (גם אם הם מצומצמים יחסית) שבהם היא הגמונית. עד כמה שלהצהרות היפותטיות שכאלה יש משמעות, אני שמח לומר: לא הייתי רוצה לחיות בעולם שאין בו MeToo, אבל זה לא אומר שאין ברצוני לחשוב את הגבולות ואת נקודות העיוורון של העולם הזה, העולם שלנו, שבו יש MeToo. מבחינתי זה ממשיך את אותו פרויקט משחרר שניסחת.

היות שדי קל לי להסכים עם הטענות הכלליות שלך - באשר לאי-הנפרדות בין הספֵרה הפרטית לציבורית והאופן שבו את חושבת על אהבה או מנסחת את הפרויקט המשחרר (ואת האופן שבו MeToo אמורה להשתלב בו) - אנסה להוריד את השיחה אל הקרקע באופן שיחשוף, אולי, הבדלים קונקרטיים בינינו. לשם כך אשתף אותך בביקורת שלי ביחס לטקסט אופייני לתנועת MeToo: הסיפור הקצר Cat Person מאת קירסטן רופניאן, אחד הטקסטים הפופולריים ביותר בתולדות ה**ניו יורקר**.

ב-Cat Person המספרת יוצאת עם בחור שמנמן ומגושם-משהו המפלרטט איתה לראשונה בבית הקולנוע שהיא עובדת בו. הם מתקשים להבין אחד את השנייה, והסקס הגרוע הוא אולי בגדר מה שקראתי למעלה "טראומה זוטא". בעולם האמיתי, אי-הבהירות ואי-ההבנה, השאלה מי הקורבן ומי המעוול, נותרים לעיתים לא פתורים, כמו פצע חשוף (שבמקרה הטוב מגליד, אך מסרב להיעלם לחלוטין). אבל לא ב**ניו יורקר**. שם אוהבים לסגור לנו היטב את המעגל, כאילו היו החיים מחזה מוסר בכיכובו של הארווי ויינשטיין (או נבל אחר). אחרי שהמספרת לא עונה לבחור על כמה הודעות, הסיפור הקצר מסתיים בכך שהוא קורא לה "זונה", whore. אם לרגע אולי מישהו זיהה בסיפור מרחב יחסים אמביוולנטי, המשפט האחרון הזה נועד לוודא שלא יישאר כל ספק: הבחור יצא בן זונה.

הגישה המוסרית הדיכוטומית הזאת מופיעה באופן מובלע עוד קודם לכן בסיפור. בשלב מסוים המספרת נזכרת כבדרך אגב בפעם הראשונה שלה, אירוע "מוצלח" המובא כסוג של הנגדה לאפיזודה הלא נעימה עם הבחור. היה זה אחרי שנתיים של היכרות עם החבר מהתיכון, ולא לפני שקיימה "an incredibly meaningful conversation" עם אמה, שבאדיבותה אף הזמינה לזוג צימר על חשבונה. ה**ניו יורקר**, אם כן, מציג חוויה מינית "חיובית" ככזו שמותנית בתהליך בירור עצמי, במעורבות ההורים, בהיכרות מתמשכת עם השותף המיני, ובשימוש במרחב בורגני כמו צימר. גם אם הגיבורה לא התחתנה עם החבר שלה, רופניאן מנסחת כאן גרסה יאפית עכשווית לסקס בתוך מרחב אינטימי בטוח.

לא אכחיש שלמפגש הזה, ״האירוע המוצלח״, יש יתרונות, ודאי בגיל צעיר או פגיע יחסית. אבל סקס גם יכול להיות הזדמנות למפגש החורג מנתיבות החיים הרגילים, כזה החושף אותך - דרך מפגש עם זולת - לצדדים בעצמך שלא ידעת עד אז שקיימים, צדדים שכוחות שונים מנעו ממך לראות ולקרוא להם בשם. כאן, בסיפור, הכוח הוא זה המנתב את הגיבורה ללכת בדרכים שהוריה סללו בשבילה, להיות בורגנית-ליברלית-סטרייטית טובה, יחד עם כל ביצת הדיכויים שהזהות הזאת משעתקת. זהו דימוי האינדיבידואל שהגל קושר בזירה הכלכלית: האינדיבידואל השקוף לעצמו, שיודע מה הוא רוצה. אלא שהאינדיבידואל יודע רק לכאורה: הוא יודע בתיווך אימא ואבא ובגבולותיו הבטוחים של הצימר. התיווך של ההורים מכפיף את האינדיבידואל לקודים ידועים וקבועים של עולמו, שעימם הוא נדרש להזדהות עכשיו.

אידיאל הידיעה העצמית הזאת, שבא יחד עם אידיאל התקשורת השקופה עם הזולת, מופיע גם בפרויקט מרתק של ה**ניו יורק טיימס**. העיתון ביקש מסטודנטים בקולג׳ לשלוח סיפורים על חוויות מיניות בעידן MeToo. בדיווחים עובר כחוט השני המוטיב של ״המרחב האפור״: לעיתים קרובות לא ברור למספר אם הוא או היא רוצה או לא - לפני, תוך כדי, ואחרי הסיטואציה המינית. תגובה אפשרית לפרובלמטיקה המוכרת הזאת עשויה להיות הימנעות. תגובה אחרת יכולה להיות התיווך הבטוח של אימא, אבא והצימר. מבחינתי שתי התגובות הללו חוסמות את הפוטנציאל המערער והמשחרר שמפגש אינטנסיבי עם אדם אחר יכול לבשר.

לכן אני מציע שאולי אפשר גם להכיר במרחב האפור, להבין שלעיתים מזומנות אין תשובה לשאלה ״מה אני רוצה?״ - או שמא התשובות ישתנו מבעד למרחקי העתיד, במופעים מתעתעים של הזיכרון. מה שעלול להיחוות כטראומה זוטא כעבור יומיים, עשוי להתגלות כשחרור אחרי שנה או עשור. החיים, כאמור, לא סגורים כמו סיפורים מסוימים ב**ניו יורקר**.

ייתכן מאוד שלהרבה אנשים נוח עם הסיטואציה של הצימר, כלומר עם הימנעות ממפגש כל עוד אני לא בטוח מה אני רוצה ומה הציפיות שלי מהאחר. צימר זה מנחם ונעים. אבל בשבילי זה לא היה כך. מבחינתי הצימר הבורגני והסטרייטי היה אתר של דיכוי שמנע ממני להכיר את עצמי ובתוך כך להבין מה התשוקה שלי.

בסופו של המכתב הקודם שאלת אותי מה הפרויקט שלי. אני מקווה שלמרות כל ההסתייגויות, התנסחה איזו תשובה. הפרויקט שלי הוא הפצע שלי. פצע כפוליטיקה. מתוך הפצע הזה אני מנסה לנסח מה בסיסמאות הקרב של MeToo היה עלול למנוע את השחרור האישי שלי ושל אחרים כמוני; להציע ביקורת על הכוח העצום (והמוצדק, ברובו) של הרגע הזה. והנה שאלה נגדית, או ממשיכה: אילת, מה הפצע שלך?

<u>אילת:</u>

אתה מסביר שהעמדה שלך ביחס ל-MeToo אינה נובעת מהעדר סימפתיה למאבק השחרור שהתנועה מגלמת, אלא מכך ש״כל ביקורת עלולה להפוך למשטר״. זה עשוי להפתיע אותך, אבל לא קשה לי להזדהות עם החשש: זו הרי הירושה הרגשית והאינטלקטואלית המשותפת לנו, לדור שנולד לעולם שראה מאבקי שחרור ומהפכות הופכים למשטרי אימה. עולם שבו כל החלומות על חירות ושוויון הפכו לבלהות.

בהיסטוריה של המחשבה המערבית נוטים לחשוב על פוליטיקה במונחים של קרבות ושל מלחמה. המלחמה היא, למרות כל זוועותיה ואולי בגללן, מופע של תשוקה ורומנטיקה, של הרס ובנייה. שיטור, לעומת זאת, הוא פעולה פרוזאית ונלעגת במקרה הטוב, וכוחנות לשם כוחנות במקרה הרע. למרות הסיכון הכרוך בכך, נדמה לי שיש מה להרוויח מניסוי מחשבתי שבמסגרתו נחשוב על פוליטיקה מנקודת המבט של שיטור ומשטרה. הדבר עשוי לשפוך אור על האופן שבו התנגדות (resistance) וביקורת הכוח, המאפיינות גם את תנועת MeToo, הפכו לא רק לפתרון בלתי מספק אלא לקרקע שעליה צומחות צורות חדשות ומאיימות של שליטה. מה מעמדה של התשוקה לחירות בעולם כזה, שבו אנו מזהים מראש את זרעי הדיכוי והמישטור הטמונים בכל מהפכה?

נדמה לי שזו השאלה שהעסיקה את גדולי החושבים על כוח במחצית השנייה של המאה העשרים, ובהם (בצורות שונות מאוד) פוקו ולאקאן. עבור שניהם, תאורטיקנים של מיניות פר אקסלנס, חירות מינית בפני עצמה לא הייתה ערך. עבור פוקו, הקריאה הבלתי מרֻפה לגלות את האמת של התשוקה שלנו היא אחת הצורות המרכזיות שבהן כוח חודר למרחבים האינטימיים ביותר, ומשתקע שם. לאקאן ראה במין צורה של העדר קשר (״אין דבר כזה יחסי מין״, אמר), מרחב שבחשבון אחרון מציע חוויה נרקיסיסטית של קשר בין הסובייקט לעצמו, ושאינו מציע שחרור של ממש. האם בציפייה שלך, ושל רבים מאיתנו, לגלות את האמת על עצמנו באמצעות איסוף חוויות מיניות מכאן ומשם, אין משום התרצות והתרפסות בפני הציווי הגורף של המודרנה הקפיטליסטית - מצד אחד ״התענג!״, מצד שני ״דע את עצמך!״?

כלומר, גם החירות המינית הופכת לכוח שממשטר את העצמי. והיא לא עוצרת שם. תפקיד חשוב שתנועת MeToo ממלאת, בהקשר זה, הוא לשים מעצור בפני הסקסואליזציה המתמשכת של כל המרחבים ושל כלל צורות היחסים באשר הן. כשנשים מסרבות, בזו אחר זו, למה שמכונה בטעות ״הטרדה״, הן טוענות במובלע משהו על האופן שבו החדירה של מיניות לכל אתר חוסמת אפשרויות אחרות לקיום-יחד. הן מתנגדות לאופן שבו האדרת המיניות הופכת אותן, אותנו, למכשיר שדרכו הסובייקט הגבר מגלה ומממש את עצמו בעולם. בכך טמון הפוטנציאל המשחרר של MeToo: בפריצת הדרך לגילוי אפשרויות חדשות של קיום-יחד של נשים וגברים כיחסים בין בני אדם.

במצב של מאבק אנחנו נתבעים ונתבעות לפרוץ ולכבוש מרחבים שהיו עד כה בידי האויב, להגן על הגבולות שלנו, ולשלוט בעצמנו ובאחרים ללא הפסקה. יכול להיות, כפי שאתה מציע, שאפשר לחוות את פריצת הגבול של המאבק כאירוע שמאפשר לנו לגלות משהו על עצמנו, ואפילו לראות שההבחנות בין העצמי לאחר הן לא כל כך חדות ונוקשות כפי שחשבנו. אבל כל אלה הן מטפורות של קרב. ומלחמות על זהות נערכות לעיתים קרובות מדי דרך השליטה בנשים ובמיניותן.

מעבר לכך, האידיאליזציה של "האירוע" המטלטל מונעת מאיתנו לבצע את העבודה החשובה יותר, בעיניי, של בניית הרגלים וצורות יחסים שיאפשרו לנו להתקיים ביומיום. בלי לבנות מוסדות, בלי עבודה פוליטית של ארגון, הקצאה וחלוקה, אנו דנים את עצמנו לחיים שהם המשכה של המלחמה: חיים שבהם צריך לשמור על ויג'ילנטיות מתמדת, לפקח ללא הרף על מעשיהם של אחרים ועל מעשיך שלך (כשהוויג'ילנטיות משמשת פה במובן הכפול של עמידה על המשמר ולקיחת החוק לידיים, בהעדר רשות מוסכמת של אכיפה). לעומת זאת, בניית מוסדות שבהם הגבולות אינם מאוימים בכל רגע עשויה לאפשר לנו להתפנות לחשיבה ולרפלקציה, לעיבוד של חוויות העבר, להתגברות הדרגתית על פגיעה.

נדמה לי שהתפקיד של תנועה פמיניסטית כמו MeToo כולל, כרגע, גם הצבת גבולות בפני מה שנשים מצוות לדבר עליו כל הזמן ובכל מקום. אני מקווה שתבין, אם כך, למה בחרתי לא לענות על השאלה שלך.

<u>גל:</u>

במכתביי עד כה כתבתי על ההבטחה של סקס או של אהבה כסוג מסוים של שחרור - שחרור מעט פרדוקסלי מהדימוי של האינדיבידואל הנחוש והשקוף לעצמו, שיודע מה הוא רוצה. עד כמה שזה דימוי חשוב בספֵרות חברתיות מסוימות וברגעים היסטוריים מסוימים, טענתי שהוא גם עלול להיות מגביל וממית. מה שמשותף לאהבה ולסקס במובנים שהצבעתי עליהם הוא האופן שבו הם עשויים לערער את הגבולות שלנו, לחשוף תשוקות או כמיהות שלא העלינו בדעתנו, להציג לנו את מה שסטנלי קאוול מכנה "העצמי הבא" - זה שהעצמי הנוכחי מבקש תמיד להדחיק.

על ההפרדה שייחסת לי - בין מין ובין דרכים אחרות של קיום-יחד - אני מבקש לערער. יתרה מזו, אני חושש ש-MeToo לעיתים רק מחזקת את ההפרדה הזאת, הגם שוודאי לא יצרה אותה. בהקשר הזה אני מנסה לחשוב על ההבדל בין הקיום-יחד שלי עם אנשים בברלין, עיר שגרתי בה בעבר ואני עדיין מבלה בה בקיץ, ובין הקיום-יחד שלי עם אנשים בניו יורק, העיר שמשמשת לי בית בשנים האחרונות.

בניו יורק אני חש שהקיום-יחד עם אנשים מבקש כל העת הגדרה, צורה ושם. אנשים בניו יורק עסוקים מאוד, הם עובדים קשה בייצור של עצמם כאינדיבידואלים ובמימוש המטרות שהציבו לעצמם ככאלה. רוב הזמן כל אחד מאיתנו הניו-יורקרים סגור במרחב הפרטי שלו, ואם אנחנו נפגשים עם אחרים צריך לסמן את זה ביומן, לייחס לכך תכלית. אינדיבידואלים בניו יורק הם כמו כדורי ביליארד שמתנגשים מעת לעת על השולחן הירוק, התנגשויות שלעיתים קרובות נחוות כשחרור של מתח, discharge, שנוכל לשוב אחריהן למרחב הפרטי שלנו ולשכוח מבני אדם אחרים לזמן מה, עד ששוב יעלה "הצורך". הקיום-יחד עם אנשים אינו עניין טבעי ובלתי אמצעי אלא מעשה מודע, מעשה עם הגדרה ושם.

בברלין, לעומת זאת, הרבה מפגשים עם אנשים מתרחשים במרחב הציבורי - ברחוב, בבית הקפה, בבר או במסיבה - והצורך לשיים את סוג האינטראקציה שלך עם אדם אחר פחות בהרבה. אפשר להביט בו או בה, לפלרטט, לרקוד. ה״סוף״ או התכלית של הזיקה לאדם אחר יכולים להישאר בלתי ברורים לשני הצדדים. אם הזיקה תבשיל לכדי קשר מיני או רגשי, זה לא בהכרח תוצר של כוונה מוקדמת או ״מניפולציה״ של מי מהמעורבות.

הסיבה שבעטיה בניו יורק זה לא אפשרי, או הרבה פחות אפשרי, היא ששם המרחב הציבורי מצומצם מאוד, כמעט לא קיים. הברים והמסיבות רועשים, שטופי אלכוהול וקוקאין, כאילו כבר הגדרנו מראש שזה מה שאנחנו עושים כאשר אנחנו ״מבלים״: מחפשים מין אחרי שבוע ארוך וקשה של עבודה. אפילו הרחוב הוא לא מרחב ציבורי במובן שאני מתכוון אליו. הוא הרבה פחות בטוח מאשר באירופה (או בישראל, לצורך העניין, באזורים יהודיים): אין בו ספסלים, הוא מלא משטרה ואמצעי מעקב ושיטור אחרים. אנשים לא ממש שוהים ברחוב; הם חוצים אותו בנחישות בדרכם ממרחב פרטי אחד לאחר.

למה אני משתף אותך בהבחנה הזאת? כי אני טוען שהמאבק של MeToo התעצב באופן שמשקף את צורת החיים בעיר אמריקאית גדולה מהסוג של ניו יורק. כלומר תנועת MeToo מנסחת את הפרת הגבולות במונחים של הפרדת הספֵרות הנהוגה בערים האלה. במקום העבודה רק עובדים, רק במסיבה מחפשים מין, וכן הלאה. הפרת הגבולות אינה רק הפרה של גבולותיו של אדם אחר, אלא גם של הגבולות בין הספֵרות. והתגובה שלך ל-MeToo, אילת, רק מוסיפה עוד מוסדות ועוד גבולות, אפילו עוד משטרה.

יש לפחות שתי בעיות באסטרטגיה הזאת. ראשית, יש אנשים שחומקים מההפרדה בין הספֵרות. המסכות שהסדר החברתי הנתון מציע להם אינן נראות נכונות או הולמות. והמפגש עם אנשים כאלה, עם איזה גרעין פנימי שלהם, דורש שיבוש של הסדר (ויסלחו לי לאקאן ופוקו. מה גם שאפשר לנסח את הרעיון הזה בלי להניח שהמפגש מאפשר לנו לחשוף מהות או אמת פנימית כלשהי, אלא שהוא מאפשר לנו, א-לה ניטשה, ליצור עצמנו מחדש בסיוע האחר). שיבוש שכזה יכול לערער את הקיום הרובוטי-משהו שמאפיין את החיים בעיר קפיטליסטית גדולה ועשוי לפנות מקום למשחקיות, אפילו ליופי. וכן, יש בזה משהו משחרר.

שנית, כל זה אינו רק עניין פרטי או בינאישי. למפגש הזה יכול להיות פוטנציאל פוליטי, במובן שהוא עשוי להבהיר לקבוצה של אנשים שהסיבות שבגללן הם ״לא מסומנים״ על ידי החברה אינן מקריות או פרטיקולריות, אלא קולקטיביות. הם ״לא מסומנים״ כקבוצה, לא רק כיחידים. בשבילי, כפי שרמזתי במכתב הקודם, זו הדרך להבין את הופעת הקולקטיב הקווירי בתור שכזה במאה הקודמת - הופעה שדרשה חצייה מסוכנת של גבולות בין ספֵרות והגדרות חברתיות, חרף התקפות מצד משטרות מוסרניות למיניהן.

פוקו, בכרך השני של תולדות המיניות (**השימוש בתענוגות**), מראה איך בעת העתיקה קוד ההתנהגות (באשר למין או לצרכים אחרים) היה גמיש הרבה יותר, כמו מתכון בישול שהסובייקט נקרא לשחק איתו, להוסיף או להסיר מרכיבים, לאזן עם מתכונים אחרים שהוא מכיר. זה המודוס שבו אני מבקש להכיר בעבודה המשחררת העצומה של MeToo, כמו גם במגבלות שלה. זו קריאה אתית, לגבולות

גמישים, רחומים או פתוחים יותר, ולא קריאה פוליטית, לביטול הגבולות. אני חושב שזו נטייה בסיסית של השמאל המערבי - אם יש בעיה בעולם, הבה ניפטר ממנה. אם טראמפ מפעיל מדיניות אכזרית בגבול המקסיקני, הבה נמחק את הגבולות. אם גברים הם בעייתיים, הבה ניפטר מהגברים. וכריאקציה לכך - אם יש בעיות עם MeToo, הבה ניפטר מMeToo.

אבל אני יכול להגיד שאני בעד MeToo, ובעד ההעצמה שהתנועה הזאת נותנת לנו. זו שמאפשרת להציב גבולות לאחרים, ובה בעת להגיד שמוטב שכל אחד מאיתנו יהיה רגיש למקרים ספציפיים שחורגים מהסכימה, ולפוטנציאל המשחרר שיש בהם. ואולי הכי חשוב - ופה ניכרים הגבולות של מטפורת המשטרה שלך - מוטב שכל אחד מאיתנו יהיה השוטר של עצמו או של עצמה, בסיוע החברים והקהילה שלנו, מאשר שיעקוב מבלי לחשוב אחרי הוראות משטרה בטוויטר או בפייסבוק או ב**ניו יורקר**. אבל האם המילה "שוטר" עדיין הולמת כאשר מדובר בוויסות ובהכוונה עצמיים וקהילתיים שכאלה?

<u>אילת:</u>

כפי שאתה חוזר ומדגיש, ואני מסכימה, אין אפשרות לקיים חיים מיניים - או כל מפגש אנושי משמעותי - בלי סכנה מסוימת של פגיעה. חוץ מאשר בפנטזיה, אין שותף אידיאלי שיראה אותנו באופן מושלם, שיידע לזהות ולהבין את הפגיעות ואת הצרכים שלנו, שיכיר את הרצון שלנו לפני ולפנים, ושלא יכאיב לנו אף פעם. יותר משזו עמדה פילוסופית מורכבת, זהו ניסוח של חוויית התבגרות בריאה: הגילוי שהעולם לא רוקד לפי החליל שלנו ושיש פער בין מה שאנחנו רוצים ובין מה שאנחנו מקבלים בסופו של דבר.

ואולם, הבנת העצמי היא פעולה פרשנית שדורשת אורך רוח והרבה זמן. זאת משום שמשמעותם של אירועים אינה חרותה בהם באופן יציב וחד-משמעי, אלא היא דינמית ומשתנה. אירוע שלא נחווה כטראומה בעת שהתרחש יכול להופיע במשך הזמן כפצע עקבי, שאינו מרפה. לעומת זאת, פגיעה שבאופן אובייקטיבי נראית בלתי נסבלת ובלתי נסלחת יכולה להיארג לתוך חוויית החיים, ואולי אפילו לקבל משמעות חיובית - כפי שהצעת אתה. הנקודה היא, שאף אחד לא יכול לקבוע בו במקום מהי הפרשנות הסובייקטיבית "הנכונה". לכן אותו אירוע עצמו יכול לקבל משמעויות שונות וערכים שונים לא רק אצל אנשים שונים, אלא גם אצל אותו אדם עצמו ברגעים שונים במהלך חייה או חייו.

לכן, הגם שאני מסכימה עם המהלך הכולל שהצעת במכתביך, זה שמציע לנו להישאר עם המרחבים האפורים שמזמן לנו כל מפגש אנושי, אני חוזרת שוב ושוב על הצורך לנוע מהמפגש האתי החד-פעמי, הסינגולרי, לניסוח קולקטיבי של מבנים וגבולות, גם אם אלה הם תמיד היסטוריים, אף פעם לא מושלמים, ומייצגים הסכמות חלקיות וזמניות. החשיבות של ניסוח הגבולות ויצירת המוסדות איננה פרויקט אחר או נוסף על הפרויקט האישי והאתי, להפך. הוא אמצעי ראשון במעלה ליצירה שלהם,

ליצירת שפה שמאפשרת לאישי, לסינגולרי ולאתי להישמע ולהתגלות. זוהי התנועה המתמשכת בין האישי והפוליטי: אני מבינה את עצמי דרך הבנת המבנים החברתיים שעיצבו אותי. אני מעצבת מחדש את המבנה החברתי באמצעות אותה הבנה.

נדמה לי שקיומו של חוק, כאמת מידה חברתית מקובלת, חשוב לא רק לקורבן אלא גם - ואולי אפילו ביתר שאת - למעוול או לתוקפן. הנה צד של הסיפור שלא דיברנו עליו, וכדאי לעצור ולשאול כיצד ומדוע הצלחנו להתחמק משאלה כה מרכזית. הרי אף אחד מאיתנו לא יוכל להודות בפה מלא שאף פעם לא פגע, התנכר, ניצל את מעמדו לרעה, פרץ גבולות. ובכל זאת, לא אתה ולא אני כתבנו על עצמנו כתוקפן פוטנציאלי; כמי שהיחס שלו לשאלת הנורמה והחוק הוא מהצד של הפושע, ולא מהצד של הקורבן. העלמת התוקפן מהסיפור גורמת לי לתהות: האם כשאנחנו מדברים פה מתוך עמדת הקורבן שהחליט שלא לחוות את האלימות כפגיעה וכטראומה, אנחנו לא מדברים בעצם מנקודת מבט של התוקפן הפוטנציאלי, זה שחושש מקורבן שאף פעם לא ישכח ולא יסלח?

חשיבה על הבעיה מנקודת המבט של המעוול עשויה לפתוח פתח לחשיבה על סנקציה כבסיס להכרה, ולאו דווקא להדרה. מתוך ההכרה ביכולת של בני אדם להשתנות לאורך החיים מתוך מפגש עם נקודות מבט ופרשנויות אחרות משלהם, לגבי המעשים שהם עצמם ביצעו, עולה שיש לוותר על הרעיון שיש זהות כזאת "פושע". הכרה כזאת פירושה שכולנו זקוקים, במידות שונות ומשתנות, לכלים ולמושגים שיאפשרו לנו לתמלל את הפגיעות שפגענו, לאמצעים ולמוסדות שבתוכם נלמד לשנות את ההרגלים הכי מושרשים שלנו, לקחת אחריות על נזקים שחוללנו. כחלק בלתי נפרד מכך, יהיה עלינו לתת דין וחשבון על צורות נפוצות של אלימות ופגיעה אשר מושרשות בתוך השפה, המוסדות וצורות הקיום השגורות ביותר שלנו.

ייתכן שהמחלוקת על MeToo קשורה לבלבול אופייני לתקופתנו בין הצורך לעשות צדק בדיעבד - לאחר שמתבצע פשע - ובין האלימות הביטחונית המתמדת המבוססת על פיקוח, משמוע וניסיונות למנוע פשע מבעוד מועד תוך שימוש באמצעים מנהליים ומפלים בהכרח. אלה שני פרויקטים שונים, ובעקבות הבלבול ביניהם אנחנו מאבדים את השפה שבאמצעותה נוכל לדבר על צדק, ואולי אפילו את הזיכרון, או האמונה, שבכלל יכולה להיות שפה כזאת. תנועת MeToo, כמו מאבקים אחרים לשוויון ולהכרה, מזכירה לנו שוב מה כל כך חסר לנו ונותנת לנו סיבה, מרחב ומסגרת לבנות אוצר מילים חדש.

גל כץ הוא עמית פוסט-דוקטורנט במחלקה לפילוסופיה ובקולג' של אוניברסיטת קולומביה בניו יורק. מאמרו "Love Is Only Between Living Beings Who Are Equal in Power: On What Is Alive (and What Is Dead) in Hegel's Account of Marriage" התפרסם לאחרונה בכתב העת *European Journal of Philosophy*. אילת מעוז היא דוקטורנטית במחלקה לאנתרופולוגיה באוניברסיטת שיקגו. ספרה מעשים בלתי הולמים: חוק ואלימות בספר הקולוניאלי **עתיד לצאת בסדרת הקשרי עיון וביקורת בהוצאת מכון ון ליר והוצאת הקיבוץ המאוחד. ההתכתבות בין גל ואילת התקיימה בדוא"ל בין יוני לאוגוסט 2018.**
עריכה: איתי זיו.
